

Jouni Suominen

FT (Turun kauppakorkeakoulu, 2011)

Väitöstutkimuksen aiheena oli luoda konstruktio oppimisen ja johtamisen välisistä riippuvuussuhteista sekä selvittää millaisen vallankäytön (johtamisen) avulla oppivia organisaatioita voidaan muodostaa ja erityisesti minkä vuoksi useimmat organisaatiomuutokset epäonnistuvat niin usein.

KT (Tampereen yliopisto, 2013)

Väitöskirjatyö: ”Missä tiimiyrittäjyys?” eli yrittäjyyden filosofisten lähtökohtien arviointia erilaisten ontologisten lähtöoletusten puitteissa.

MBA (Helsingin teknillinen korkeakoulu, 2006)

Thesis: ”Competence Spiral”, yritystoiminnan strategisten valintojen mallintaminen oppimisteorioiden avulla.

B.Sc (Turun ammattikorkeakoulu, 1980)

Tietoliikennetekniikan ja automaatioinsinöörin opinnot

Nykyään toimin koulutusjohtajana Coastal Training Center Oy -nimisessä yrityksessä. Tällä hetkellä tällaisen parisen vuotta sitten eläköityneen ”vanhuksen” päätyönä on tiukasti laivanrakennusalan yritysten osaamispääoman kehittäminen sekä miten erilaisia osaamisalueita voidaan kehittää oppimistaitoihin keskittyvän pedagogisen toiminnan ja johtamisen avulla.

Olen identtinen kaksonen - elänyt ja kasvanut aikuiseksi asti lähisuhteessa toisen samannäköisen henkilön kanssa. Olemme kaksoisveljeni Jyrkin kanssa kirjoittaneet kirjan, joka julkaistiin viime vuoden syksyllä nimeltä ”Muistijälki”. Siinä kerromme miten myös kaksoiset muistavat ja muodostavat erilaisia kokemusjälkiä menneistä tapahtumista.

Muutama viikko sitten julkaistiin oppikirja ”Oppimisen Johtaminen Työelämässä” ja kyseisessä teoksessa olen yhdistänyt kahdessa väitöskirjatyössäni esittämiäni teemoja vallankäytön vaikutuksesta oppimisessa ja ihmiseksi kasvamisen prosessissa.

Varttuneemmalla iällä hankitun tutkijan viittaa en ole mihinkään myöskään hukannut: tällä hetkellä valmistelen ja kirjoitan tieteellistä artikkelia kaksostutkimuksen haasteista.

Kaksostutkimukseen liittyviä näkökulmia ja haasteita

Tutkimuksen avulla pyritään selvittämään **positiivisen läheisriippuvuussuhteeksi** luonnehdittavan kaksossuhteen laadullisia ominaisuuksia ihmisen ja yksilön kokonaishyvinvoinnin kannalta.

Tutkimuksellisenä perusteesinä esitän, että (aristoteelisen) **ihmisen hyvän elämän ehtoja** ei tulisi tarkastella ja arvioida pelkästään määrällisten mittareiden avulla (koulutustausta, tulotaso tai yhteiskunnallinen asema tms.).

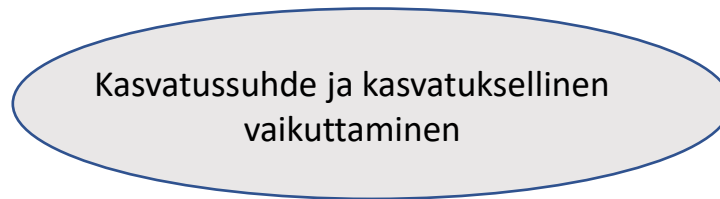
Tieteellisessä mielessä täsmällisempi käsitys ihmisen kokonaishyvinvoinnista on mahdollisuus muodostaa **terve praktinen itsesuhde** -käsitteistön puitteissa.

Psykologia ja sosiaalipsykologia

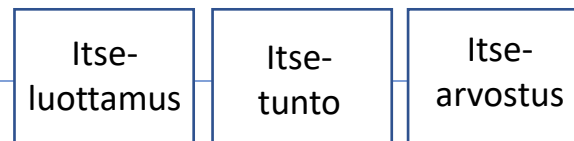
Kasvatustiede ja kasvatustieteellinen filosofia

Psykologia + Sosiologia + Kasvatustieteellinen filosofia

TERVE PRAKTINEN ITSESUHDE

Välittää Kannustaa Arvostaa

Fyysisen koskemattomuuden loukkaus
Objektivointi
Ylenkatsominen

Emotionaalinen vakaus

- So. "hyvä itsetunto"
- Kyky positiiviseen läheisriippuvuussuhteeseen
- Empatiakyky

Emotionaalinen epävaka

- Subjekttiivisen maailmankuvan häiriöt (narsistisuus, negatiivinen läheisriippuvuussuhde)
- Alkoholismi
- Terrorismi
- Ääriuskomukset
- Empatiakyvyttömyys

Ekstroverttiys

Korkea
sosiaalisuus

TEMPERAMENTTI-
PIIRTEET

Introverttiys

Matala
sosiaalisuus

Liisa Keltikangas-Järvinen

Leila Keski-Luopa

Rauno Huttunen

Velimatti Värri

Jouni Suominen

Ihmisen praktinen itsesuhde ilmentää ihmisen mielellistä tasapainoa ja tätä asiaa voidaan *psykologisin* käsittein kuvata mm. *emotionaalinen vakaus* tai *epävakaus* -sanojen avulla.

Kasvatusfilosofisin käsittein ilmaistuna kyse on *subjektiivisen maailmankuvan suotuisuus-* tai *epäsuotuisuustekijöistä*.

- Terve praktinen itsesuhde ei ole ihmisolennon genomiin tai ihmisen fysiologisiin ominaisuuksiin sidoksissa oleva mielenlaatu, vaan itsesuhde kehittyy suotuisasti tai jää kehittymättä kohdallisen kasvatuksellisen vaikuttamisen seurauksena.
- Psykologisessa mielessä kyse on hegeliläisestä tunnustuksen kamppailusta eli yksilön persoonallisuuden kehittämisessä ja kehittämiseen liittyvistä lainalaisuuksista.
- Terve praktinen itsesuhde (vrt. emotionaalinen vakaus) mahdollistaa sen, että yksilön on mahdollisuus muodostaa positiiviseksi läheisriippuvuussuhteiksi luonnehdittuja ihmissuhteita ympärilleen. Esimerkkeinä tästä ovat pitkä ystävyys- ja parisuhteet mutta erityisesti kaksosilla esiintyvät kiintymyssuhteet.

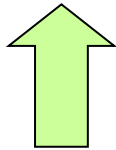
TUNNUSTUS JA PERSOONALLISUUDEN KEHITTYMINEN

Tunnustuksen tasot	Taso 1	Taso 2	Taso 3
Persoonallisuuden ulottuvuudet	Tarpeet ja tunteet	Moraalinen vastuullisuus	Kyvyt ja ominaisluonne
Tunnustuksen muodot	<i>Primääriset ihmissuhteet rakkaus, ystävyys</i>	<i>Lailliset suhteet Oikeudet</i>	<i>Arvoyhteisö Solidarisuus</i>
Praktinen itse-suhde	Itseluottamus	Itsetunto	Itsearvostus
Epäkunnioituksen muodot	<i>Hyväksikäyttö, raiskaus</i>	<i>Oikeuksien kieltäminen erottaminen</i>	<i>Ylenkatse, loukkaus</i>
Uhattu persoonallisuus-komponentti	<i>Fyysinen koskemattomuus</i>	<i>Sosiaalinen koskemattomuus</i>	<i>Kunnia, arvokkuus</i>

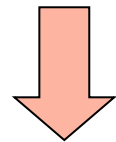
IHMISEKSI KASVAMISEN OHJAUKSELLISET SUDENKUOPAT

(+) Elämänhallinnan tunne

(tunne siitä, että joku välittää ja huolehtii)

VÄLITTÄMINEN
(itseluottamus)

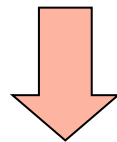
(-) turvattomuuden
kokeminen
(fyysinen
koskemattomuuden
loukkaus)

(+) Itseyden kokeminen

(tunne, että on luottamuksen arvoinen)

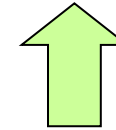
KANNUSTAMINEN
(itsetunto)

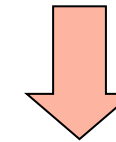
(-) kastiin laittaminen ja
objektivointi
(välineellistäminen)

(+) Julkinen arvostus

(tunne, että on osa jotain suurempaa kokonaisuutta)

ARVOSTAMINEN
(itsearvostus)

(-) ylenkatsominen
(julkinen mitätöinti
ja poissulkeminen
joukosta)

Liisa Keltikangas-Järvinen (2010) on johdonmukaisesti todennut, että sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat aivan kaksi eri asiaa:

Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, kun taas sosiaaliset taidot tulevat oppimalla ja ne eivät ole hänen mukaansa synnynnäisiä.

Sosiaalisuudella tarkoitetaan sitä, miten kiinnostunut ihminen on muiden ihmisten seurasta.

Sen sijaan sosiaaliset taidot tarkoittavat taidosta selvitä erilaisista sosiaalisista tilanteista. Ihminen voi siis olla täysin riippuvainen muiden seurasta (vrt. sosiaalinen), mutta täysin kyvytön tulemaan toimeen heidän kanssaan (vrt. ei sosiaalisia taitoja).

Sosiaaliset taidot eivät siis ole synnynnäisiä, vaan ne opitaan ja omaksutaan lähisuhteissa tapahtuvan ohjauksen ja kasvatukseksi kutsutun vaikuttamisen avulla.

”Sosiaaliset käyttäytymismallit siirtyvät kasvatuksellisen vallankäytön avulla eräänlaisiksi ihmissuhteiden prototyypeiksi. ”Ne muuttuvat sisäisiksi kuviksi ihmissuhteista ja niistä tulee työskentelymalleja siihen, miten ihmisiin suhtaudutaan ja mitä heiltä voi odottaa”. (ks. Keltikangas-Järvinen 2019, 89).

Temperamenttipiirteet ilmaantuvat Keltikangas-Järvisen mukaan varhain ja tietyt taipumukset ovat ihmisessä valmiina jo lapsen syntyessä. Persoonallisuus sen sijaan kehittyy kasvatuksen ja kokemusten kautta pitkän ajan kuluessa.

”Temperamentin ihminen saa jo ikään kuin valmiina, mutta persoonallisuus syntyy pikkuhiljaa ja näihin ominaisuuksiin tai persoonallisuuden ilmenemismuotoihin ihminen voi myös itse omilla ratkaisullaan jonkun verran vaikuttaa”.

Akateeminen ja tutkimuksellinen peruskysymys on siinä miten ”kasvatus” on tieteellisessä mielessä ymmärretty?

- Ihmistieteisiin pesiytynyt **autopoieettisuuden** harha?
- Miten amerikkalaisen **oppimispsykologisen** ja **konstruktivisen** lähestymistavan ylivalta kasvatustieteissä ja etenkin oppimismenetelmiin painottuvassa pedagogisessa toiminnassa vaikuttaa asiaan?
- Onko kantilaisen humanistiseen eetokseen perustuva ideaali unohdettu pedagogisessa toiminnassa?

Oma johtopäätökseni asiassa:

Kaikki edelliset seikat nousevat esiin siinä miten heikosti ihmisen tietokyky ja oppiminen on laajassa mielessä ymmärretty tieteellisessä keskustelussa.

Ihmisen tietokykyyn ja oppimiseen liittyvä konstruktivistinen harha:

Termillä **autopoiesis** tarkoitetaan yleensä itsensä tuotantoa ja itsensä ylläpitoa. Järjestelmien ajatellaan siis olevan autopoieettisia jos ne kykenevät rakentamaan omia osiaan omista osistaan.

Autopoieettisessa systeemissä sekä itse systeemi että sen rajat muodostuvat suhteista ja vuorovaikutuksesta, ei siis pelkästään komponenteista. Näin autopoiesiksella tarkoitetaan ”itsensä tuottamisen (self production) ja itseuudistumisen prosessia elävissä systeemeissä” (ks. Dobuzinskis 1987, 214).

Pauli Siljanderin mukaan pedagogiikan perusfilosofiana autopoieettisuuteen tukeutuva konstruktivismi on ongelmallinen useistakin syistä johtuen.

Hän toteaa, että:

Ensiksikin konstruktivismi edellyttää hänen mukaansa autopoieettisen subjektin, jolla on itsellään kyky toteuttaa oma oppimis- ja sivistysprosessinsa. Tietäminen ja oppiminen ovat näin subjektin itseorganisaatiota. *"Toiseksi se edellyttää – toteuttaakseen ensimmäisen ehtonsa – transsendentaalin vapauden periaatteen, riippumattomuuden ulkoisesta pakosta ja sosiokulttuurisen maailman empiirisistä vaateista"*. (so. kasvatusvaikuttamisen kieltäminen).

Konstruktivismi lähtee liikkeelle siitä perusotaksumasta, että oppija on aktiivinen omaa maailmaansa rakentava ja tietorakenteitaan itsenäisesti luova subjekti. Tämän mukaan tietoa ei voida siirtää, vaan tieto on subjektiivisen konstruointiprosessin tuotetta.

Jokaisen subjektin, jokaisen oppilaan on itse konstruoitava ja aiemmin opitun pohjalta uudelleen konstruoitava maailmansa. Näin ollen oppimisprosessi on viime kädessä sisäinen merkityksenantoprosessi.

Siljander toteaa edelleen, että:

- *”Mikäli oletetaan, että sivistys on luonnonprosessin kaltainen – tai luonnon kausaalisuuden määräämä – tapahtuma, ei kasvatusta ole mahdollista”.*
- *”Toisaalta mikäli oletamme, että kasvatettava on itsemääräytyvä, oman sivistysprosessinsa itsenäisesti toteuttava subjekti, ei kasvatusta tarvita”.*
- *”Konstruktivismi edellyttää siis autopoieettisen subjektin, jolla on itsellään kyky toteuttaa oma oppimis- ja sivistysprosessinsa”.*
- *”Tietäminen ja oppiminen ovat subjektin itseorganisaatiota”.*

Siljander toteaa edelleen, että pedagogiikan perusfilosofiana konstruktivismi ei voi olla sivistysteorioihin liittyvä oppimisteoreettinen lähtökohta:

- *”Eksistenssifilosofiaan pohjautuvassa ihmiskäsityksessä korostuu se modernin pedagogiikan keskeinen ajatus, että ihmisen sivistysprosessi ei ole luonnonprosessien kaltainen eikä itseohjautuva tapahtuma vaan kasvatuksen avulla toteutuva prosessi”.*

Konstruktivistien muodostama virheellinen johtopäätös: Mikäli siis oletamme, että sivistys on luonnonprosessin kaltainen – tai luonnon kausaalisuuden määräämä – tapahtuma, ei kasvatusta ole mahdollista. Toisaalta mikäli oletamme, että kasvatettava on itsemääräytyvä, oman sivistysprosessinsa itsenäisesti toteuttava subjekti, ei kasvatusta tarvita.

MITÄ MIELTÄ MUUTEN IMMANUEL KANT OLI ASIASTA?

- ”Ihminen voi tulla ihmiseksi vain kasvatuksen avulla” [...] ”Yksi suurimpia kasvatuksen ongelmia on, kuinka alistuminen pakeroon voidaan liittää kasvatettavan taipumukseen edistää vapauttaan” (ks. Kant 1923).

Tätä Kantin esittämää kasvatuksellista ongelmaa on kutsuttu kirjallisuudessa **pedagogiseksi paradoksiksi**. ”Yhtäältä sivistysprosessi on ymmärrettävä aktiivisen toimijan (kasvatettavan) haluna ja kykynä määrittää itseään ja suhdettaan maailmaan.

Toisaalta kasvatusta on tähän prosessiin kohdistuvaa vaikuttamista – Kantin sanoin pakkoa. Eksistenssifilosofiaan pohjautuvassa ihmiskäsityksessä korostuu se modernin pedagogiikan keskeinen ajatus, että ihmisen sivistysprosessi ei ole luonnonprosessien kaltainen eikä itseohjautuva tapahtuma vaan kasvatuksen avulla toteutuva prosessi.

Humanistinen maailmankatsomus ja siihen liittyvä ihmisyyden ideaali:

- riippumattomuus muista ihmisistä (kukaan ei pakota)
- itsensä toteuttamisen mahdollisuus ja vapaus

negatiivinen vapaus
positiivinen vapaus

"Ihminen kasvaa ihmiseksi vain kasvatuksen avulla"

(sosiaalisen vaikuttamisen eli kasvatuksen tunnistaminen ja tunnustaminen)

(kasvatustieteen pedagogisen toiminnan teoria)

HOLISTINEN SUBJEKTI

(aristoteelinen maailmankuva ja holistinen ihmiskäsitys)

Näkemyksellisellä tiedolla suuri totuusarvo

- sosio-konstruktivistinen oppimiskäsitys
- kolme tietämisen abstraktiotasoa
- tietämisessä painottuu tiedon merkitys- ja tarkoituksellisuus

(oppimispsykologiset kasvatusteoriat)

AUTOPOIEETTINEN SUBJEKTI

(kartesiolainen maailmankuva ja subjektivistinen ihmiskäsitys)

Pragmaattisella ja empiirisellä tiedolla suuri totuusarvo

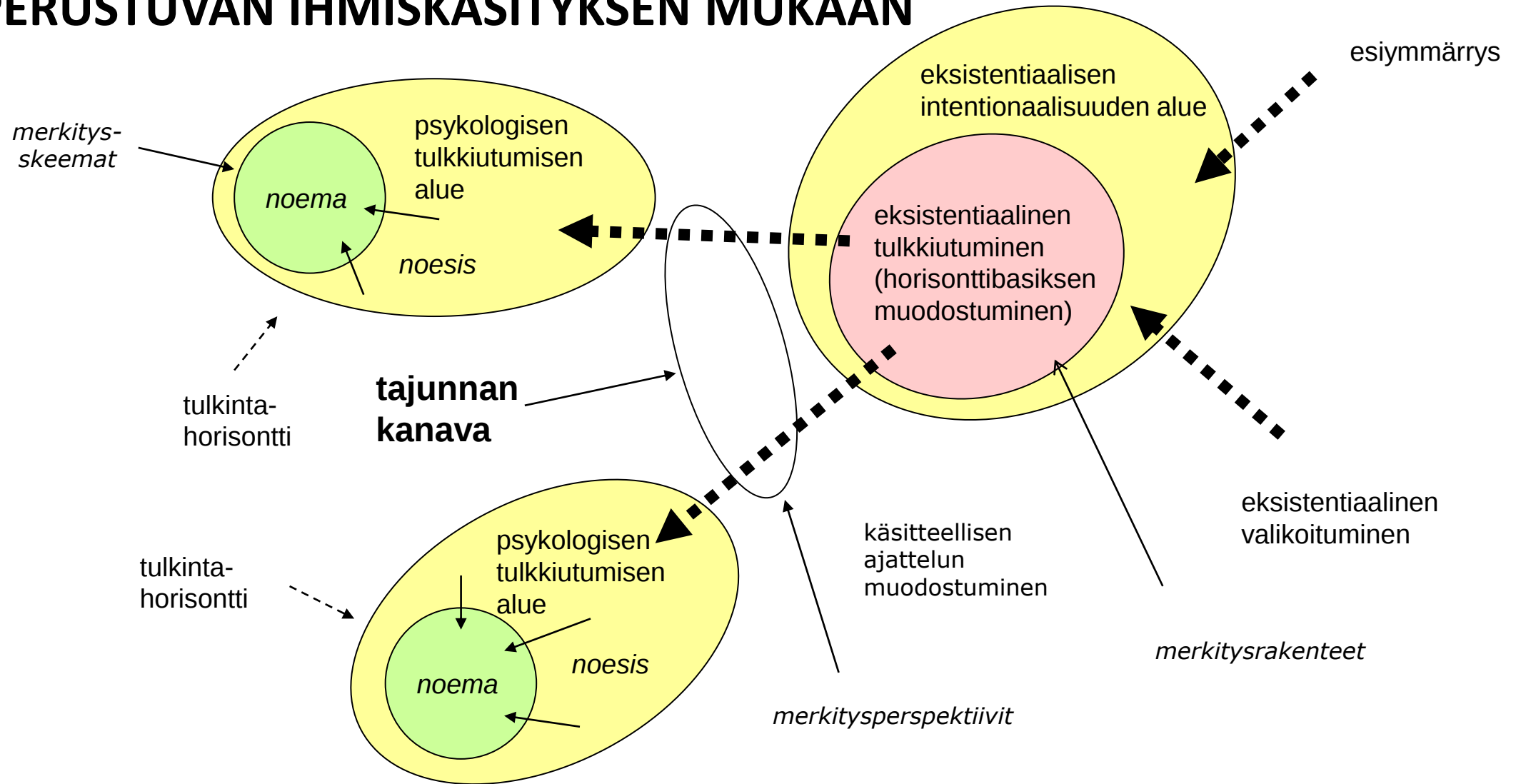
- konstruktivistinen oppimiskäsitys
- kaksi tietämisen abstraktiotasoa
- tietämisessä painottuu tiedon pragmaattinen ja funktionaalinen ulottuvuus

"Myytti tahdon vapaudesta"

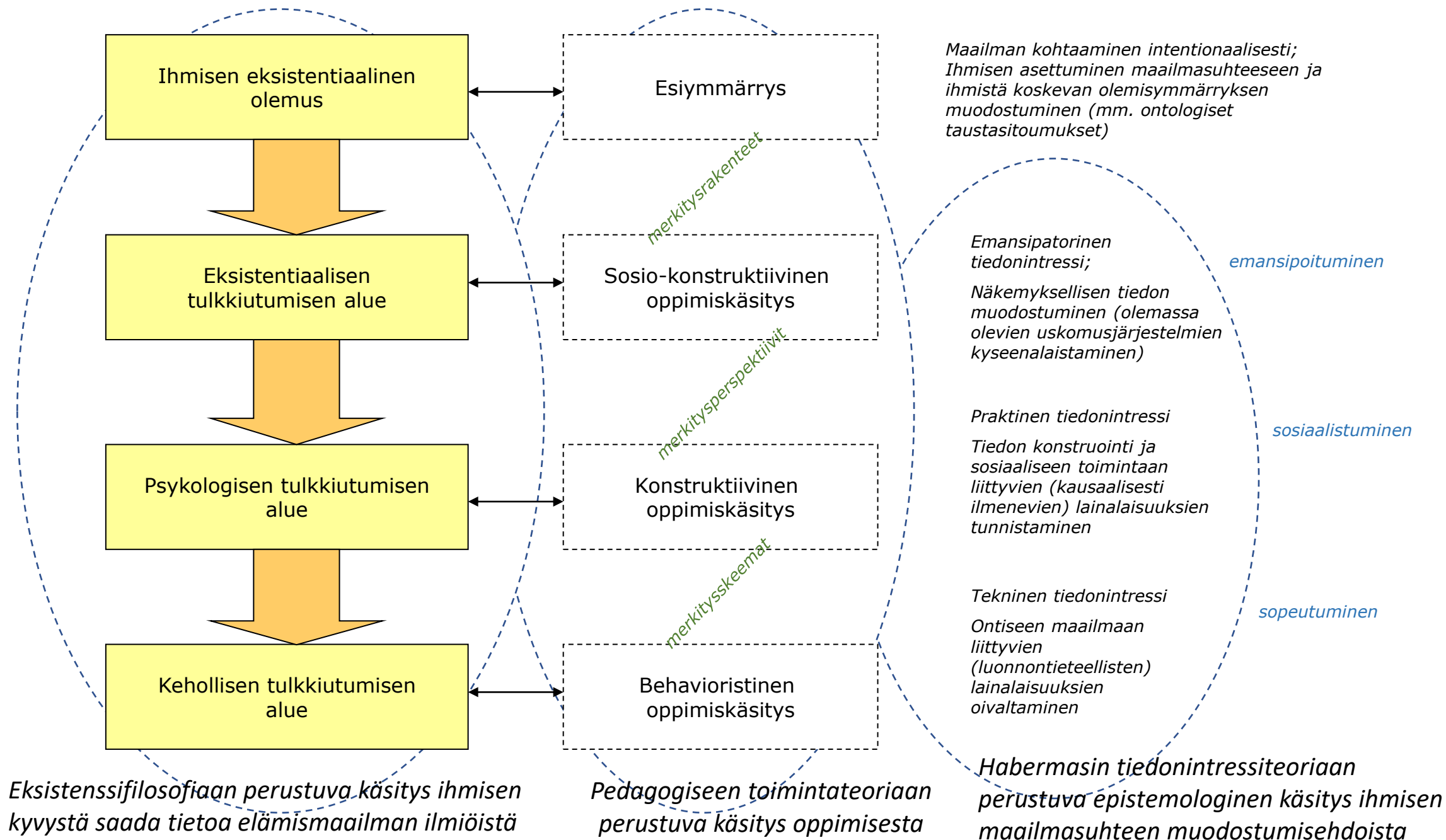
(sartrelainen eksistentialismi)

Näyttää siltä, että edellisiin johtopäätöksiin ovat syinä väärin tai ainakin tieteellisessä mielessä väärinymmärretty käsitys ihmisen tietokyvystä ja oppimisesta?

TAJUNNAN RAKENNE EKSISTENSSIFILOSOFIAAN PERUSTUVAN IHMISKÄSITYKSEN MUKAAN

TAJUNNAN SISÄLLÖN KEHKEYTYMISPERIAATTEET

PEDAGOGISEEN TOIMINTAAN LIITTYVÄ KAUSAALITEETTI EKSISTENSSIFILOSOFIASTA JOHDETUN IHMISKÄSITYKSEN MUKAAN:

Eksistenssifilosofiassa esitetyn fenomenologisen oletuksen mukaan ihmisen olemassaolomuodot (eksistenssit) määrittävät sen miten kykenemme saamaan maailmasta tietoa.

Näin maailmasuhde ja ihmisen kyky tietää ovat olemassa vain maailmaan nähden; tietokyvyllä ei ole mitään tehtävää ilman tätä suhdetta.

Tällaisen oletuksen mukaan ihmisen jäsentymistä todellisuuteen ohjaa aina **tietty tajunnan toimintaa ohjaava eksistentiaalinen struktuuri**.

Tämän mukaan ihmisen asettumista maailmasuhteeseen voidaan ilmentää erilaisilla intentionalisuuden asteilla, jotka kaikki edustavat ihmisen olemisymmärrystä ajatellen **erilaisia tietämisen abstraktiotapoja ja -tasoja**.

TAJUNNAN RAKENNE JA TAJUNNAN TAPAHTUMISPERIAATTEET

**Ihmisen
eksistentiaalinen
olemus**

**Maailmasuhteen
muodostuminen**

Perususkomukset ihmisestä ja maailmasta
(esiymmärryksen muodostuminen)

Tulkintahorisontin ja maailmankuvan
muodostuminen (vrt. merkitysrakenteet)

-> *oppimiskäsitykset*

Ontologisen taustasitoumuksen ja
ihmiskäsityksen muodostuminen

**Eksistentiaalisen
tulkkiutumisen alue**

**Tietämisen kolmas
abstraktiotaso**

Käsitteellisen ajattelun muodostuminen (vrt.
merkitysperspektiivit)

-> *oppimistyyli*

**Psykologisen
tulkkiutumisen alue**

**Tietämisen toinen
abstraktiotaso**

Noeettisen toiminnan aktivoituminen (vrt.
merkitysskeemat)

**Kehollisen
tulkkiutumisen alue**

**Tietämisen
ensimmäinen
abstraktiotaso**

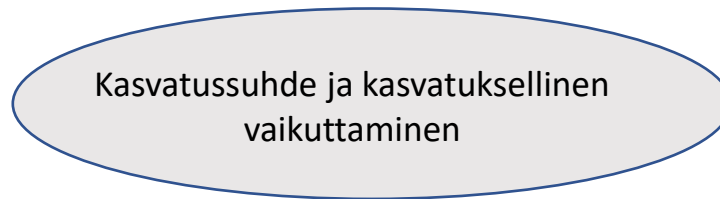
-> *aistihavainto ja kokemus*

Psykologia ja sosiaalipsykologia

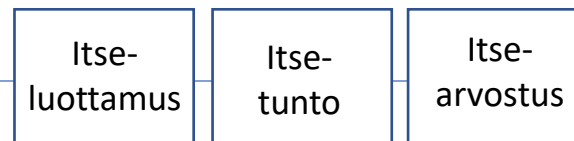
Kasvatustiede ja kasvatustilosophia

Psykologia + Sosiologia + Kasvatustilosophia

TERVE PRAKTINEN ITSESUHDE

Välittää Kannustaa Arvostaa

Fyysisen koskemattomuuden loukkaus
Objektivointi
Ylenkatsominen

Emotionaalinen vakaus

- So. "hyvä itsetunto"
- Kyky positiiviseen läheisriippuvuussuhteeseen
- Empatiakyky

Emotionaalinen epävakaus

- Subjektiiivisen maailmankuvan häiriöt (narsistisuus, negatiivinen läheisriippuvuussuhde)
- Alkoholismi
- Terrorismi
- Ääriuskomukset
- Empatiakyvyttömyys

Ekstroverttiys

Korkea
sosiaalisuus

TEMPERAMENTTI-
PIIRTEET

Introverttiys

Matala
sosiaalisuus

Liisa Keltikangas-Järvinen

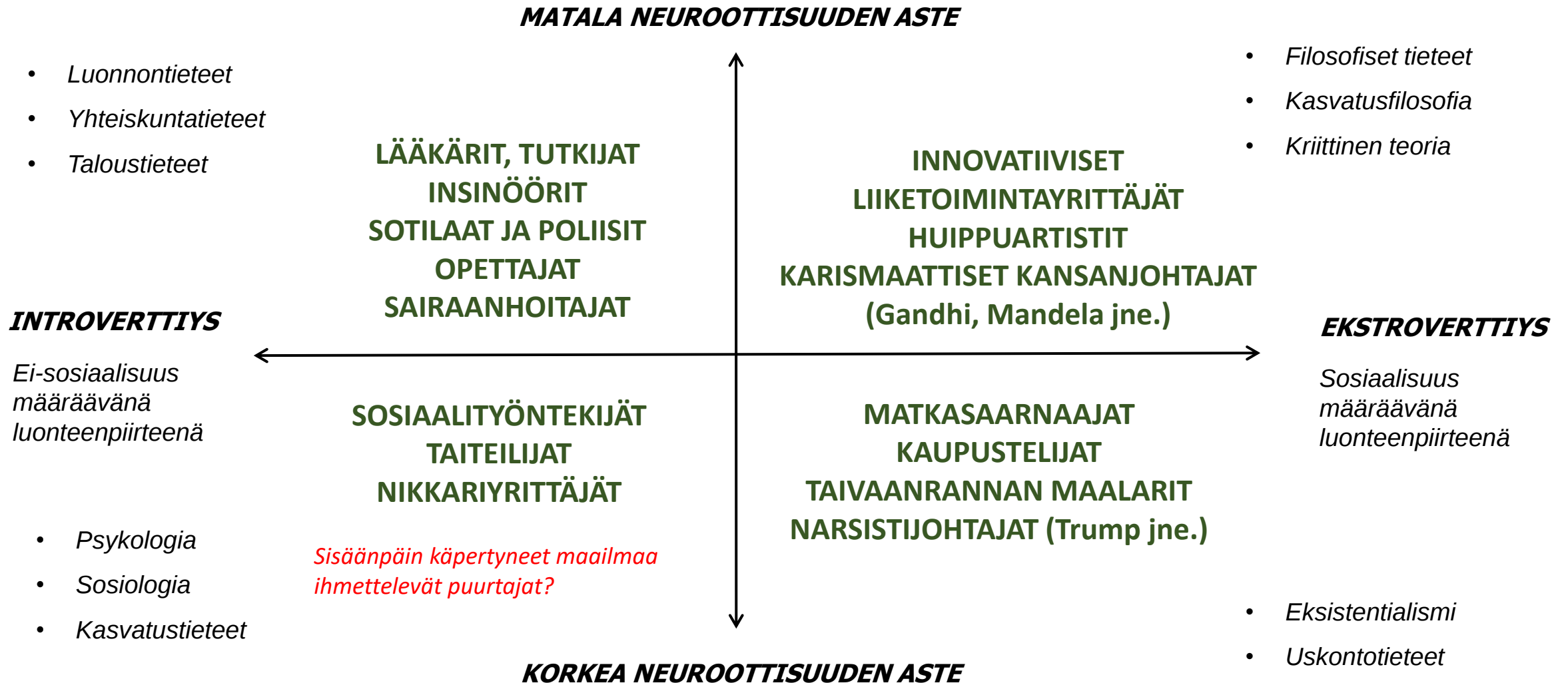
Leila Keski-Luopa

Rauno Huttunen

Velimatti Värri

Jouni Suominen

ERILAISET TEMPERAMENTTIPIIRTEET ERI AMMATEISSA

KAKSI ERILISTA TYÖHÖN ORIENTOITUMISEN POLKUA

KASVATTAJAN OMAKSUMA KASVATUS- KÄSITYS

*Kantilainen
lähestymistapa:*

Konstruktiivinen toimintamalli

- kasvatuksellinen lähestymistapa
- asioiden merkitysten arvioiminen

*Oppimispsykologinen
lähestymistapa:*

Behavioristinen toimintamalli

- kontrolliin perustuva lähestymistapa
- asiakeskeisyys; asiat puhuvat puolestaan

Merkitys- orientaatio

Miksi?

Suoritus- orientaatio

Mitä?

Miten?

Välttämis- orientaatio

Ammatilliset metataidot

- kokonaisuuden hahmottaminen
- sisäinen yrittäjäyys
- psykologinen sitoutuminen

Tehtäväkohtaiset taidot

- suorituskky ja tehokkuus
- heikko sitoutuminen
- sisäänrakennettu kontrollifriikkiys
- ”hyvä ja ahkera sotilas”

ERILAISET MAAILMANKÄSITYKSET IHMISESTÄ

McGregorin teoriassa *) ”teoria X tarkoitti sitä, että yksilöt ovat synnynnäisesti passiivisia ja laiskoja ja siten heitä tulisi motivoida ulkoisten palkkioiden ja kontrollin avulla. He vastustavat muutosta ja ovat mieluummin johdettavina kuin autonomisia toimijoita.

=> *Mekanistinen maailmankuva ja behavioristinen ihmiskäsitys*

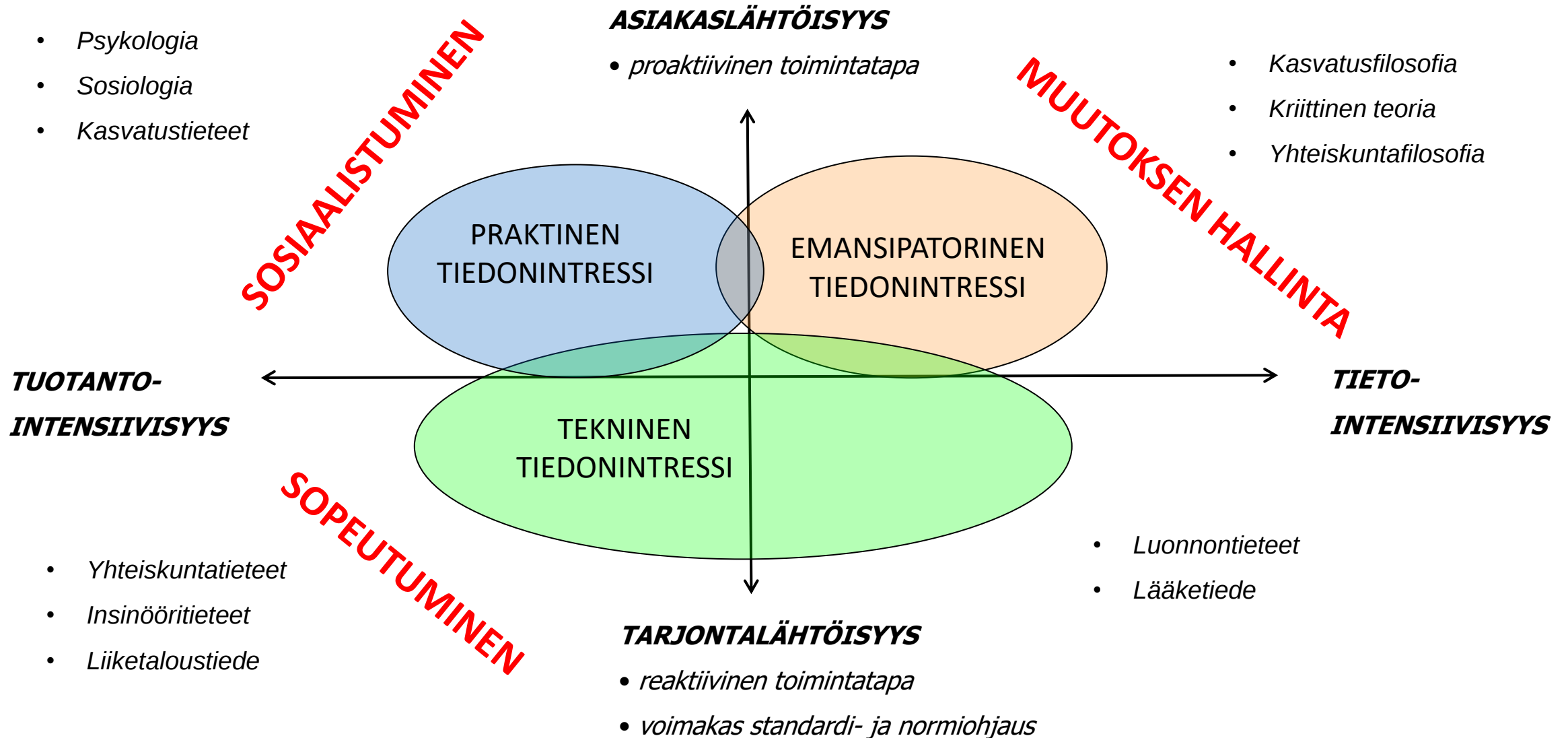
Teoria Y:n mukaan taas ihmiset ovat synnynnäisesti aikaansaavia ja luovia. Tämän mukaan he ainoastaan odottivat, että ympäröivät olosuhteet toisivat mahdollisuuden toteuttaa näitä pyrkimyksiä ja vapauttaa piilevän konstruktivisen energian.

=> *Hermeneuttinen maailmankuva ja humanistinen ihmiskäsitys*

*) *The Assumption of the Mediocrity of the Masses*”,

<i>Aristoteellinen maailmankuva</i> Klassisen liberalismiin eetos Ordoliberalistinen eetos • Ihmisen kokonaishyvinnön edistäminen • Terve praktinen itsesuhde	Tietämisen kolmas abstraktiotaso: Tunnistetaan oikeanlaisen vallankäytön (johtamisen ja kasvatuksen) vaikutus itsemääräytyvän sivistyssubjektin muodostumisessa Eksistenssifilosofiaan perustuva käsitys ihmisen tajunnan rakenteesta ja toiminnasta
<i>Subjektivistinen maailmankuva</i> Uusliberalistinen eetos Sosiaalisen markkinatalouden eetos • Ihmisen subjektiivisen hyvinvoinnin edistäminen • Yksilön psykologinen kokemus itsestä	Tietämisen ensimmäinen ja toinen abstraktiotaso: Ihmisen tulee itse ottaa vastuu itseksi tulemisestaan ja kasvamisestaan Ihmiseksi Kartesiolainen käsitys ihmisen tietokyvystä ja tajunnan rakenteesta

YHTEISKUNNAN RATIONALISOITUMISPYRKIMYKSET

TIEDETRADIOIDEN TIETEENFILOSOFISET SUUNTAUKSET

